

AGORA

58913

REDAKTION:

Ole Roslev Østergaard,
Simon Laursen, Hanne
Lavér Hansen, Margaret
Skelmose, Søren Hinds-
holm, Giuseppe Torre-
sin, Dorte Wille, Hans
Gregersen, Søren Søren-
sen og Palle Vinther.

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Meddelelser fra Institut for Oldtids- og Middelalderforskning:

Referat fra IB nr. 3.

Debat:

Filosofi i gymnasiet af Poul Bager.
Replik til G. Torresin af Margaret Skelmose.
Flere løse betragtninger af Giuseppe Torresin.
Urets tyranni af George Woodcock
- - : efterskrift af Dorte Wille.

Agoryllion:

Ricerche di filologia classica af Simon Laursen.

Under rubrikken "Meddelelser fra Institut for Oldtids- og Middelalderforskning" bringes dokumenter fra instituttets kollegiale organer og øvrige informationer om instituttets aktiviteter og undervisning. Disse meddelelser er underskrevet med navn ledsaget af funktion i de pågældende organer. Alle øvrige indlæg dækker udelukkende underskriverens/underskrivernes personlige mening.

FORSIDEN forestiller musen Kleio (κλέω og κλώω er som bekendt beslægtede), der lytter og fra cikaderne får at vide, hvem der, som lam og slaver, holder en lang stille slummer, og hvem der taler og samtaler (Platons Phaidros 258 E).

Referat af møde i institutbestyrelsen mandag den 25. 3. 1985
kl. 11.15 i mødelokalet.

Til stede: Otto Steen Due (bestyrer), Marianne Randrup Christensen,
Catherine Girard, Erik Hjortshøj, Elin Løyche, Ole Thomsen

Referat af IB 85-2 godkendes.

- a. Under 22. 3. modtaget korrigeret skema til indrapportering af projekter inden for teknologirammeaftalen.
- b. Modtaget recau-orientering Marts 1985.
- c. Under 15. 3. modtaget indkaldelse af ansøgninger om mindre byggearbejder.
- d. I det akademiske år 1985/86 gæstforelæsning ved Dick M. Schenkevold.
- e. Under 20. 3. til orientering modtaget HF's svarskrivelse til DVU ang. humanistbekendtgørelsen.
- f. Under 19. 3. modtaget skrivelse vedr. ansættelse af langtidsledige i april kvartal 1985.
- g. Under 4. 3. modtaget referat af møde i Arbejdsgruppen vedr. JÅU, 14. 2. 85.
- h. Under 13. 3. modtaget referat af møde ved Engelsk Institut med protest mod humanistbekendtgørelsen.
- i. Under 12. 3. modtaget skrivelse vedr. rejsegodtgørelse til Stamatias Giannoulos.
- j. Den 14. 3. er det meddelt, at O&M i 1985 regner med at bruge kr. 11.000 af konto 37.02, betaling til de regionale EDB-centre.
- k. Frist for indgivelse af forslag til prisopgaver 1986: 6. 5. 85.
- l. Handlingsplan fra Knud Larsen-udvalget ligger til gennemsyn på sekretariatet.
- m. Bestyreren gav en foreløbig orientering om planer i anledning af befalingen om, at O&M skal "lettes" for et årsværk, dvs. to undervisningsårsværk. Forhandlingsplan vedtoges.

Ole Thomsen
referent

FILOSOFI I GYMNASIET

Fra Poul Bager har vi modtaget følgende lille bidrag. Det er egentlig tænkt som kronik til en avis, og det har derfor den stil, sådan én skal have.

Den arbejdsgruppe, undervisningsminister Bertel Haarder har nedsat til at se nærmere på de humanistiske fag og deres stilling i gymnasiet, det såkaldte Sorø-udvalg, har nu udsendt resultatet af deres arbejde (rapporten "De humanistiske fag i gymnasiet"). Det forslag, der har været mest omtalt - dels på et rektormøde for et par måneder siden, dels i Radioavisen forleden (d. 6. 4.) -, er indførelsen af faget "religion-filosofi". Dette fag tænkes at skulle erstatte faget oldtidskundskab.

Idéen synes umiddelbart at være spændende. Netop et fag som filosofi kunne tænkes at skabe den overordnede sammenhæng mellem fagene, der har været savnet i gymnasiets undervisning siden gymnasiereformen i 1971. Filosofi er jo ikke et fag i sig selv, men en slags abstrakt overbygning på de andre fags tankeindhold. Her diskuteres de grundlæggende begreber, og en skærpelse af netop begrebsindhold og begrebssammenhænge, oven i købet i historisk perspektiv, må jo være sagen, hvis man vil give gymnasiets undervisning et kvalitetsstempel. Kan det overhovedet være bedre; må enhver kommende gymnasieelev ikke prise sig lykkelig allerede nu ved udsigten til en sådan fornyelse og forbedring?

Som sagt, idéen er i sig selv udmærket. Spørgsmålet er blot, om den stemmer overens med vore dages gymnasium og de planer, i hvert fald Direktoratet for gymnasieskolerne har for en ny gymnasiestruktur (de fire timer faget tænkes at skulle have i 3. g optræder formelt i Direktoratets 2. rapport om gymnasiestrukturen fra efteråret 1984). Hertil må der svares klart nej. Faget filosofi kræver så megen abstraktionsevne og så stor læsefærdighed, at det synes uforeneligt med de sidste tiårs niveausænkning at indføre faget nu. Det er jo ikke nogen hemmelighed, at en studentereksamen ikke er, hvad den har været, og flere uddan-

nelsespolitikere og folk med tilknytning til Direktoratet har da også frejdigt erklæret, at det moderne "tilvalgsgymnasium", man idag har i tankerne, skal give, hvad der svarer til en god, gammel realeksamen. På denne baggrund synes det ellers gode forslag om at indføre faget filosofi at ramme skævt. Forslaget forudsætter jo, at gymnasiets elever var besjælet af både lyst og evne, indstillet på abstrakt tænkning og havde vilje til at se historiske perspektiver. Sådan forholder det sig som bekendt ikke, selv om der naturligvis stadig findes elever, der kunne honorere disse krav. Af hensyn til disse sidste elever burde man indføre faget, men sådan, at det blev givet som et ekstratilbud til dem, som vil og kan.

I begrundelsen for at indføre faget filosofi har arbejdsgruppens formand, rektor Jens Anker Jørgensen, fremført to argumenter imod det fag, der skal glide ud, faget oldtidskundskab. Det ene er, at man i dette fag læser græske filosoffer, men slutter med år 0 eller endnu tidligere. Hvorfor dog ikke fastholde stoffet fra dette fag og føre linjen igennem til vore dage, lyder det umiddelbart indlysende spørgsmål. Det andet argument var, at oldtiden er så fjern, at den netop er oldtid for eleverne (citeret efter hukommelsen fra rektormødets rapport). De to argumenter udgør for så vidt kun ét argument: oldtidskundskab mangler nutidsforbindelse og er som sådan en isoleret del af historien, der alene opretholdes for traditionens skyld. Det, man ønsker, er derimod at påpege de lange linjer fra dengang til nu. Igen en udmærket idé, som end ikke faget historie opfylder i dag, men dels er beskrivelsen af faget oldtidskundskab fejlagtig - arbejdsgruppen må have et rent teoretisk kendskab til faget -, dels er idéen næppe realisabel.

Først om faget oldtidskundskab. Faget er ganske rigtigt en rest fra en tidligere gymnasiestruktur. Det er et erstatningsfag for det klassiske pensum, der gled ud ved den store gymnasiereform i 1903, delvis ved den lille reform i 1871, hvor man indførte den matematiske linje. Den gang motiverede man faget med, at vi dels

havde vore væsentlig tanke- og organisationsmønstre fra grækerne, dels havde arbejdet så bevidst i relation til disse mønstre de sidste 125 år, at f. eks. store dele af vor nationale litteratur blev uforståelig uden "klassisk dannelse". Disse argumenter gælder stadig i det omfang, man altså beskæftiger sig med fortiden (det er hér, der er noget galt i vore dages gymnasium), men der er naturligvis også kommet nye argumenter til. Faget omhandler f. eks. et civilisationstrin, der kan forklare os mange af de fænomener, som i dag er aktuelle i den tredje verden og derfor også indgår i vore dages såkaldte "globale orientering". Man kan her tænke på familie-, slægts- og stammeforhold, der ofte har forvirret udsendte økonomer og teknikere og været en medvirkende årsag til, at velmente projekter røg på gulvet. Eller man kan - med det samme perspektiv - tænke på den samtidige eksistens af religiøse traditioner og moderne, rationelle tanke- og organisationsformer og de heraf afledede politiske og kulturelle spændinger. Ser man ud over vor egen snævre kulturkreds, er det altså muligt at drage paralleller mellem dengang og nu, og så bliver det jo så som så med oldtidshistoriens isolerede position i forhold til nutiden. Men der gives andre og mindst lige så slående eksempler på, at oldtidskundskab er andet end en traditionstynget byrde. Faget omhandler helt centrale begreber, vi bruger den dag i dag - som var de en selvfølge. Det gælder f. eks. et begreb som demokrati. I det gamle Grækenland var denne forfatningsform langt fra den givne, og athenæerne måtte derfor til stadighed argumentere for demokratiet. De måtte også argumentere for de enkelte demokratiske institutioner og borgernes vekselvirkende indflydelse på og deltagelse i disse. Ved således at gribe bagud til begyndelsen og ved at sammenligne med nutidens opfattelse og nutidens institutioner bliver eleverne ofte bragt ud af en række vaneforestillinger om deres egen hverdag og ind i en kreativ undren. Mange ting var og kunne derfor også være anderledes.

Når netop det græske stof egener sig så godt til at fremkalde denne undren, skyldes det, at oldtidskundskab omfatter en kultur, hvor der endnu er sammenhæng mellem de enkelte områder, der udgør kulturen: religion, politik, økonomi, filosofi, lit-

teratur, kunst osv., og hvor begreberne af samme grund er så overskuelige, at man kan se deres begrundelse og plads i helheden. Her er man ved kernen i faget: man læser ikke oldtiden for oldtidens egen skyld, man læser for at se nærmere på nogle også for vor kultur grundlæggende begreber, institutioner og synsmåder og give disse en begrundelse, de ellers ikke får. Det specifikt historiske og det almene går på denne måde op i en højere, men samtidig forståelig enhed. Nutiden indgår ikke som sådan i stoffet, men den bliver inddraget i den pædagogiske sammenligning og konkretisering, og hensigten er altså at skabe undren ved at pege på forskelle. På denne måde rejser faget spørgsmål, og det er på denne baggrund, at det er med til at fastholde en bred debat om selvfølgelig forhold, der i vor tids opsplittede samfund alt for selvfølgelig er overladt til eksperter - en tanke, grækerne om nogen reagerede imod.

Det er altså dette lille og overskuelige fag med de mange perspektiver, Sorø-udvalget nu vil erstatte med faget religion-filosofi. Bag den lidt mærkelige fagbetegnelse ligger der den tanke, at faget religion - der har været overmåde godt repræsenteret i udvalget - mod et passende vederlag, indoptagelsen af filosofien, opsluger faget oldtidskundskab. Dette forhold vil givet sætte sit præg på den filosofiundervisning, der vil blive givet - man kan på s. 67 i rapporten læse, at de religionsfilosofiske emner bliver overrepræsenteret -, men først og fremmest er faren for faget - og for filosofien! -, at man skal nå så uendelig meget på så relativt kort tid, at man kun kan give eleverne nogle meget overfladiske begreber om de enkelte filosoffer, der er valgt ud, og de enkelte historiske perioder. I modsætning til oldtidskundskab, der har et langt mindre stofområde, hvor de forskellige emner gensidigt belyser hinanden, og hvor der af samme grund bliver skabt en sammenhæng (og altså en sammenhæng, der er anderledes), vil det nye fag skulle springe fra emne til emne frem mod nutiden. Naturligvis vil der også blive skabt sammenhænge her - det er jo lærerens opgave -,

men sammenhænge og sammenhæng er to ting. Som allerede sagt er filosofi et fag, der bevæger sig i det abstrakte, og da faget må og skal koncentrere sig om punktnedslag inden for et endog meget stort tidsinterval, vil der næppe blive tid til at anskueliggøre og konkretisere de abstrakte sammenhænge, man i hvert enkelt tilfælde først skal have fremanalyseret af de svære tekster, man skal læse. Selv i oldtidskundskab er dette forhold et pædagogisk problem. Mange elever, der har ytret interesse for faget, fordi det er så konkret, forskelligartet og perspektivrigt, falder fra, når man sidst i 2g kommer til filosofierne Platon og Aristoteles. Sproget er for svært og problemstillingerne for abstrakte, og her kan læreren endog anskueliggøre nogle af de filosofiske begreber ved at henvise til problemstillinger, man tidligere har bearbejdet i et mere konkret og billedligt materiale. Her kan man knytte tankesammenhænge til en kendt og overskuelig kultursammenhæng, der er indarbejdet. Hvordan vil det så ikke gå, når man skal forklare abstrakt ved abstrakt, og man ikke har en kendt kultur at henvise til!? Denne bekymring gælder ikke blot de svage og umotiverede elever, der er et problem i alle fag, den gælder også en del af de bedste elever, når de bliver stillet over for de yders svære og utidssvarende oversættelser, der er kendetegnende for den filosofiske overlevering her i landet.

Som understreget ovenfor, filosofien er et udmærket, for ikke at sige nødvendigt fag, hvis man vil forstå de dybere sammenhænge i de forskellige perioder af historien, men en så ambitiøs og kvalitativ målsætning har vor tid ikke, og en så kvalitativ målsætning har gymnasiet for lang tid siden givet slip på. Faget filosofi passer til et gymnasium, der peger videre op i uddannelses-systemet, og til et samfund, der gansker sin fortid for at nå til selvforståelse. Ingen af disse forudsætninger er opfyldt i dag, hvor selv de videregående humanistiske uddannelser nu skæres ned til "seminarist"-niveau af den samme undervisningsminister, der vil forsvare den humanistiske tradition. På denne baggrund synes tanken om at erstatte det overskuelige og perspektivrige fag oldtidskundskab med et uoverskueligt og ambitiøst religion-filosofi nærmest at være en tankeløshed.

Replik til G.Torresin - v. Margaret Skelmosé

Efter at have læst Torresins indlæg i Agora 2/85, må jeg stille følgende spørgsmål: hvad er det egentligt vi diskuterer? Jeg føler i hvert fald, at der er blevet skudt én ting og sager i skoen, som aldrig har været sagt, så derfor vil jeg begynde med at rette nogle misforståelser og lade diskussionen udvikle sig derfra.

Angående die Altertumswissenschaft som ideal (at oldtiden skal studeres i alle dens aspekter), som jeg var med til at kritisere i Agora 84/6-8, så var alternativet nu ikke 'realisme', og da slet ikke i den udgave som Torresin udlægger det: at man kun skal studere med pensum og fremtidig funktion som lærer for øje. Tværtimod var meningen (den er i hvert fald min), at den studerende skal tænke mindre i pensumkrav og mere efter interesser, og om det kræver ændringer i pensumkravene, så de bliver mindre fastlagte, eller om det må være en opfordring til den enkelte studerende om at administrere sine studier på en anden måde - eller en kombination, det bliver så det næste spørgsmål, som jeg her vil lade stå åbent. Jeg vil blot sige, at kun hvis ansvaret i højere grad bliver lagt på den studerende selv, kan studiet blive mere personligt og engageret (også til at orientere sig bredt), mens det at blive behandlet som skolebørn, der kun er ude på at gøre sig det 'let', hvorfor det er nødvendigt med piskan over nakken, fremmer selvsamme holdning.

Min egen erfaring er, at meget af fornøjelsen går af fløjten, når jeg tænker på eksamen og hvad der her kræves af mig, og mindre på hvad jeg selv finder det interessant og spændende at arbejde med. Den måde vi får viden på er normalt alt, alt for passiv, dikteret af hvad man føler man skal vide og mindre af hvad man gerne vil vide. Der ankes over de studerendes passivitet i fællesugerne, men det er jo kun en afspejling af hverdagen, ja, det kan næsten kun blive værre. Hvordan i alverden kan man forestille sig, at det daglige mønster pludseligt kan suspenderes i en uge?

Her er det altså, at vi har argumenteret for fordybelsen (ikke helt det samme som specialisering), dvs. mere fordybelse i få ting af gangen og mindre af den spredte, overfladiske orientering.

Der er slet ikke tale om, at jeg er uenig i, at idealet et eller

andet sted er at studere oldtiden i alle dens aspekter som en organisk helhed, at det altså er godt at være bredt og grundigt orienteret - så meget som muligt og gerne mere. Men - og det er her uenighederne melder sig - vi kan ikke, som Torresin synes at argumentere for være lige godt (eller lidt som jo vil blive resultatet) orienteret i det hele. Når Søren Hindsholm skriver, at man selvfølgelig ikke kan være lige godt kvalificeret i alle de ting han nævner, så vil jeg fastholde det selvfølgelige, for man bedes lægge mærke til det lille ord: lige, ikke lige kvalificeret, men mere eller mindre. Selvfølgelig. Torresin synes at have forstået os derhen, at når der er noget, der interesserer mere end andet, så vil vi slet ikke vide noget om alt det andet og vil nægte i en undervisningssituation at besvare spørgsmål om mykensk paladsøkonomi, hvis vi nu ikke lige har haft det som interesseområde. Det er selvfølgelig ikke det vi vil, og det ved Torresin også godt.

Når jeg taler om fordybelse (og man kan jo nå at fordybe sig i mange ting), så er det kun fordi jeg mener at resultatet i sidste ende i alle henseender bliver bedre, at det altså ikke forhindrer den brede orientering, men tværtimod kun skaber mange flere sammenhænge og perspektiver; hvert enkelt lille område skal jo ses i sammenhæng med det store, det hele. Det er en proces man aldrig bliver færdig med, og har man ikke i sin studietid fået sat sig ind i mykensk paladsøkonomi, så kan man gøre det senere, på eget initiativ eller fordi situationen kræver det. For pointen er jo, at en kort overfladisk indføring alligevel vil være glemt igen.

Vi er mennesker med følelser, vi elsker/hader/forholder os lige gyldigt over for det stof vi arbejder med (forhåbentligt mest det første) - og kan selvfølgelig nå at ændre holdning undervejs. Det betyder ikke at vi kun skal elske, jeg indser at det er nødvendigt også at tage opvasken, og det også kan rumme gode og nødvendige oplevelser. Men når Torresin siger at alt principielt er interessant: "Alt er værdigt i sig selv og spændende nok, når man trænger ind i et emne", så giver jeg ham ikke ret, hvis han dermed mener, at det hele er lige interessant. Nej, igen må det være: mere eller mindre, med forskellig vægtning for hver enkelt af os. Ellers bliver vi til funktioner, til funktionærer ansat ved Die Altertumswissenschaft, der kan besvare alle spørgsmål fra kunderne lige ligegyldigt. Denne tendens til at prioritere funktionærrollen

højt ligger allerede i Torresins ordvalg, idet han taler om "generel kompetance" og om vores "moralske pligt som lærer og formidler". Han mener selvfølgelig her, at det også hører til den moralske pligt at besvare alle spørgsmål lige engageret (og højt kvalificeret), og det jeg siger er, at det lyder smukt og rigtigt, men er umuligt.

Misforstå mig nu endelig ikke derhen, at jeg slet ikke mener vi har moralske pligter; det vigtige er, at vi selv skal kunne vælge at påtage os dem - og dermed også have mulighed for at fravælge, for med tvang (som det fx kan komme til udtryk i alt for faste pensumkrav) får vi ikke engagerede og ansvarsbevidste mennesker.

Noget andet er, at det klinger hult, når der argumenteres med vores fremtidige lærerrolle, da den jo ikke bliver virkelighed for langt de fleste af os. Det kan ikke nytte at blive ved med at lade som om det ikke er tilfældet.

Flere løse betragtninger med forslag og moderat polemik (den ondsksfulde polemik følger i næste nummer).

- af Giuseppe Torresin

4) Eksisterer der dumme spørgsmål?

Jeg tror, at kategorien 'dum' har nyttige anvendelser på mange områder, men netop ikke i tilfældet spørgsmål i undervisningen. 'Stupor' er også en medicinsk betegnelse for nedsættelsen af evnen til at reagere og svare, og der eksisterer også en særlig 'stupor' ved eksaminer, ser jeg fra Encyclopedia of Psychology (Eysenck-Arnold-Meili) under lemmaet 'examination anxiety'. Men altså altid i forbindelse med svar, aldrig med spørgsmål.

Når man spørger for at få noget at vide, fordi man ikke ved det, fordi man ikke husker det, fordi man ikke er sikker på det eller fordi man ikke genkender det, så kan spørgsmålet aldrig være dumt. Alternativet til at stille spørgsmål ville kun være tavshed og uvidenhed og samtidig at give læreren et falsk indtryk af viden. Herfra en kæde af ondartede konsekvenser. Hvis en student eller elev ikke spørger, skader han sig selv og undervisningen. Hvis en lærer giver (ak! det sker, det sker desværre) indtryk af at nogle spørgsmål er dumme, så er han ikke en god lærer. Han skulle være taknemmelig for at en elev spørger om alt muligt. Den, der spørger under undervisningen udfører faktisk en offentlig funktion.

Der er især to slags spørgsmål, som ofte bliver betragtet som dumme og som vi skal se nærmere på. Den ene slags er, når én formulerer et spørgsmål, men lige efter han er færdig med det, ofte endnu før han er færdig, trækker sit spørgsmål tilbage (og ofte siger: undskyld, det var et dumt spørgsmål). Men spørgsmålet var altså i virkeligheden ikke dumt, hvis den spørgende selv ved at formulere det fandt dets løsning.

Den anden slags er de spørgsmål, som gamle og trætte lærere desværre er tilbøjelige til at kalde dumme, fordi 'vi har allerede sagt det igår', 'det skulle du vide og huske, hvis du havde læst det og det'. Sådanne spørgsmål kan give bevis på områder, som den spørgende endnu ikke har forstået, måske også på forsømmelser i lektielæsningen, men heller ikke disse

spørgsmål er dumme i sig selv. Men nogle lærere mener, at én i stedet for straks at spørge, skulle tænke selv. Men hvordan er dette muligt i undervisningen? En, som selv tænker på spørgsmål i linje 3, mens læreren og de andre elever er ved at tale om linje 5, er ikke med i undervisningen. Det naturlige er at han spørger straks. Man skal derfor opfordre studenter til altid at spørge.

Det kan også være nyttigt at huske alt dette når man skifter plads ved eksamensbordet og man selv underviser og eksaminerer. Men når nu studenterne siger, at man bliver træt af at stille 'dumme' spørgsmål, så er betydningen af dette ord 'dum' måske anderledes end i de forrige tilfælde. Jeg tror det betyder: spørgsmål, som ikke tages alvorligt som hypoteser eller indvendinger, men besvares på en belærende og udtømmende måde. Hvem vil nu nægte, at situationen i undervisningen på universitetsniveau netop er den, at nogle spørgsmål skal besvares på denne måde, også hvis de var ment som hypoteser, og andre ikke? Der er hypoteser og indvendinger som ikke holder, eller som nogen mener ikke holder. Når man mener det, skal han svare på den belærende og afvisende måde. Men der er andre spørgsmål, som er hypoteser som man skal overveje og tænke over, før man svarer. Nogle måske ikke i den form de er formuleret i, men bare bedre formuleret. Men hele den filologiske fortolkningsproces består i at stille sig selv og andre spørgsmål af alle mulige slags, nogle hypoteser, som man kan udelukke med det samme, andre, som kræver en mere indviklet argumentation for eller imod. Det er lige så vanskeligt at lære at svare som at lære at spørge.

At lære at spørge ved at spørge kan altså ikke være dumt og man skal ikke blive træt af at spørge sig selv og de andre. At lære at argumentere mod en lærers eller en medstuderendes argumentation og evl. mod et afvisende svar er lige så vigtigt.

5) Tilfredsstillelsen i at anskue det som hænger sammen uden at være pervers.

Vi skal med pedantisk filologisk stædighed vende tilbage til Søren H.'s spørgsmål: 'Tror vi virkelig at denne klassiske filolog ... kan formodes at tale lige kvalificeret om det homeriske problem, Plautus-interpolationer, Valerius Maximus, Digestens kom-

position, mykensk paladsøkonomi, Plotins forhold til Platon og Heibergs udgaver af naturvidenskabelige forfattere?' Selv om vi naturligvis skal se bort fra det paradoxale og humoristiske i spørgsmålet, så bliver der dog tilbage, at spørgsmålet forudsætter en opfattelse af faget som en række specialiserede emner. En filolog, som talte lige kvalificeret kun om disse specialiserede emner, plus tusind andre, om man vil, ville være et monstrum. Men man kan udmærket have et meget kvalificeret kendskab til Plautus uden at være specialist i Plautus-interpolationer, og for at forstå noget om Plautus-interpolationer, skål man have et klart billede af alle de problemer, der er forbundet med overleveringen af antikke tekster. Det er disse grundlæggende både historiske og metodiske linjer som en filolog skal beherske. Og det hjælper ikke med Søren H. at konstatere at ikke alle disse specialiserede problemer kan beherskes og at man derfor kan begive sig på jagt efter andre, mindre traditionelle specialisationer: Velleius Paterculus og Euripides' Kyklops. Vi kan og skal have afveksling og nysgerrighed efter 'nye' tekster, men sigtet må altid være de store forbindelseslinjer, oldtiden, i forhold til hvilken den enkelte tekst er redskab eller ét moment i den store sammenhæng.

Til Søren H.'s spørgsmål kan jeg tænke mig også at give et svar, som angår den personlige tilfredsstillelse: Hvis ikke, dvs. hvis jeg ikke ser hele oldtiden foran mig, hvad er så meningen med at studere oldtiden? Det må dog være forfærdeligt at skulle begrænse sin ungdommelige, endnu ukorrumperte natur og spærre vinduer og døre til for ikke at studere videre i det, som man har opdaget hænger sammen med det, som man er ved at studere. -Eller det som man får at vide hænger sammen, for jeg går ud fra at vi forkaster Roskilde-pædagogikkens princip at lærerne må lade som om studenten/eleven opdager alt af sig selv, mens det hele er indrettet sådan at studenten skal opdage netop det og netop i det dertil planlagte semester.

6) Specialisering og kriminalromaner.

Som skræmmebillede mod ultraspecialisering plejede Pasquali at bruge lægerne i det gamle Egypten, hvor der var særlige specialister for det højre, og andre for det venstre øje. Med katastrofale følger for patienterne. Jeg kan også anføre et andet

eksempel som har noget at gøre med Danmark og Egypten. Erik Iversen har skrevet en bog, *The Myth of Egypt and its Hieroglyphs in European Tradition*, Kbh. 1961. Pragtfuldt emne, forbundet på den ene side til dannelse i Europa af en ikke-dogmatisk kronologi om orientens historie (Casaubonus, Spinoza, la Peyrere), på den anden til sprogopfattelser og problemet om skriftens oprindelse og hemmelige visdom (Mercati, Montfaucon, Freret, Leibniz). Men Iversens bog medtager kun 'egyptologien' i strengeste forstand, og 'problemet' bliver derfor ikke belyst (Cf. P. Rössli, *Sterminate antichità*, Pisa 1969., s. 129). Et problem lader sig ikke skære ned til praktiske og bekvemme størrelser eller efter akademiske faggrænser eller efter vort ønske om at studere på en sjovere måde. Dette punkt i den antipositivistiske polemik skal være slået fast én gang for alle. Hvis et problems omfang (dette gælder også specialer) er sådan at det ikke kan behandles i detaljer, så løser man ikke problemet ved at specialisere sig i én del, men ved at man angriber problemet med en mindre rigdom af detaljer, eller ved at man med et genialt slag rammer et af de ømme punkter. Det var netop dette synspunkt som Simon L. og jeg brugte i kritikken af Wilamowitz' æra: den manglede syntetisk evne, fordi den ofte manglede engagement i nutiden, Simon og jeg pegede på en metodisk og ideologisk grænse (positivistisk), ikke på en objektiv umulighed i at realisere idealet i praksis.

Men det afgørende aspekt i problemet synes jeg består i at først når oldtidsforskerne stræber efter et sammenhængende billede af oldtiden, først da er de i stand til at hente inspiration i nutidig problematik og deltage i den nutidige debat. Så bliver relationen oldtiden-nutiden 'naturlig' og sprudlende og ikke en klodset søgen efter aktualiteten i netop det (se nu engang) som man har specialiseret sig i. Så er man ikke nødt til at gå hele vejen fra oldtiden til nutiden (traditionsforskning) for at finde forbindelsen.

Det er sandsynligvis anderledes, hvis man beskæftiger sig med moderne emner eller hvis man systematisk ser et filosofisk eller et historisk problem gennem oldtiden, middelalderen eller nutiden. Så har man andre linjer, der giver sammenhæng. Det ville være interessant at undersøge de mekanismer, der virker i den

retning, men jeg vil idag nøjes med den konstatering, at hos de fleste filologer er deres evne til at fungere i nutiden mindre desto større specialiseringsgrad de har. Vi kender forresten alle sammen typen på den store specialist i det ene eller det andet antikke emne, hvis eneste forbindelse med nutiden er læsningen af kriminalromaner.

Set fra den anden side: hvorfor skulle sunde, danske nutidige mennesker, bekymret for freden, EF, arbejdsløsheden og familien, interessere sig for en rodet marskandiserbutik med tilfældigt assortiment?

7) Et forslag: kollokvium.

Min situation er altså denne: jeg synes diagnosen er forkert, det er ikke det brede syn på sammenhængende problemer, der er noget galt i. Terapien er også forkert: sygdommen helbredes ikke ved spadsereture i mindre opdyrkede marker og Feinschmecker-smagning af Moretum. Men jeg kan ikke tvivle på ægtheden af de fremdragne symptomer og af sygdommen. Jeg vil også udtrykke forbauselse over, at lærerne på instituttet har reageret så lidt på denne problematik fra fællesugen 1984, hvis det ikke var at (selvcensur, selvcensur, selvcensur).

Min diagnose er, at den nødvendige studiedisciplin (propædeutisk undervisning osv.) dræber gejsten og sænker ambitionsniveauet. Det er så vanskeligt at det er nok, hvis studenten kan klare det - det er lærernes og studenternes purgatorieopfattelse. Jeg foreslår at man overvejer om vi ikke kunne gøre den sammenhængende tråd eksplicit og bevidst. Jeg mener det emne som studenten studerer intensivt og som får ham til at organisere og give mening til alle andre emner; jeg mener 'den fordybelse, det selvstændige og interessebetonede', som fællesindlægget efterlyser. Ved siden af de propædeutiske kurser skulle efter mit forslag studenten vælge en vejleder og et emne, som han begynder at studere videnskabeligt og med store ambitioner. Det må gerne være Euripides' Kyklops eller Moretum; men så vil den studerende opda- de hvor mange kanaler, der fører vandet ud fra den kilde han studerer og hvor nyttigt f. eks. det han studerer i forbindelse med arkæologi-prøven er for emnet.

Der skal ikke være prøver, og det vigtigste er ikke resultater, hvor langt han når. Det skal ikke være forpligtende til

senere valg af emner til forskellige prøver. Kollokviet skal være så frit som muligt, men specialets atmosfære skal indsnuses allerede på 1. del med opkvikkende virkninger. Dette forslag forsøger at svare på pkt. 1 i konklusionen på fællesindlægget, men skal også ses i forbindelse med de andre krav og tager især sigte på styrkelsen af selvtilliden, følelsen af at være videnskabsmand, ikke en Haarder-studerende, skal overvinde genertheden i diskussionerne og i timerne.

FREDAGSSEMINAR

Fredag d. 10. 5. 1985 vil

SØREN HINDSHOLM

tale til os om et ikke nøjere fastsat emne i et endnu ikke nøjere fastsat lokale. Mere ved opslag.

Fredag d. 24. 5. 1985 vil

HANNE ROER OG

HANNE LAVER

tale til os om

MATRIARKATSTEORIER

i et lokale, der bliver sat opslag op om.

Der er ikke noget andet enkelt træk, hvorved det nuværende samfund i vesten adskiller sig mere skarpt fra tidligere samfund - europæiske eller østlige - end i dets opfattelse af tid. For fortidens kinesere eller grækere, for nutidens arabiske hyrde eller mexikanske bonde, bliver tiden udtrykt gennem naturens cykliske processer, afvekslingen mellem dag og nat, overgangen fra den ene årstid til den anden. Nomaderne og bønderne målte og måler stadig deres dag fra solopgang til solnedgang, og deres år i årstider - så tid og høst, de faldende blade og isens optøen.

Bonden arbejdede i overensstemmelse med elementerne, håndværkeren arbejdede så længe, som han fandt det nødvendigt for at fuldføre sit arbejde. Tiden blev betragtet som en naturlig forandringsproces, og mennesker var ikke optaget af dens eksakte udmåling... Af denne grund havde civilisationer, som på andre måder var højt udviklede, de mest primitive midler til at måle tiden. Timeglasset med silende sand eller dryppende vand, soluret - ubrugeligt på en overskyet dag, lampon, hvis ikke-brændte indhold af olie eller voks viste timerne... Alle disse indretninger var tilnærmede og

unøjagtige, og blev ofte gjort upålidelige af vejret eller brugerens dovenskab. I antikken eller middelalderen var der altid kun et mindre antal, som var optaget af tiden som en matematisk nøjagtig størrelse.

Det moderne vestlige menneske lever derimod i en verden, som nøje følger urets mekaniske og matematiske tidssymboler. Uret dikterer dets bevægelser og hæmmer dets handlinger. Uret forandrer tiden fra naturproces til en vare, der kan måles og købes og sælges akkurat som sæbe eller rosiner... Og da den industrielle kapitalisme aldrig kunne have udviklet sig eller fortsat udbytte arbejderne uden et middel til at måle tiden nøjagtigt med, så er uret et element af mekanisk tyranni i moderne menneskers liv, som er stærkere end nogen individuel udbytter eller nogen anden maskine. Det er derfor af værdi at spore den historiske proces, hvorved uret indvirkede på den samfundsmæssige udvikling af den moderne europæiske civilisation.

Det er en hyppig foreteelse i historien, at en kultur eller civilisation udvikler et middel, som senere bliver grundlaget for dens egen ødelæggelse. Oldtidens kinesere opfandt for eks. krudtet, som blev videre udviklet af vestens militær-eksperter, og i sidste ende førte til den ki-

nesiske civilisations ødelæggelse af moderne højeksplosiver... På samme måde var opfindelsen af uret den højeste bedrift for håndværkerne i middelalderens Europa, for derefter at bidrage til middelalderens død med dens revolutionerende forandring af tidsopfattelsen...

Uret dukkede første gang op i det 11. årh., som et regelmæssig redskab til klokkeringning i klostrene, som med deres disciplinerede liv var det element i middelalderen, som ligner vore dages moderne fabrikker mest... Det første autentiske ur kommer imidlertid først i det 13. årh., og ikke før det 14. årh. blev ure almindeligt brugt til udsmykning på offentlige bygninger i de tyske byer.

Disse tidlige ure, drevet af vægte, var ikke synderlig præcise, og der opnåedes ikke nogen større pålidelighed før det 16. årh.. F. eks. siges uret i Hampton Court fra 1540 at have været det første præcise ur i England. Dog var disse ures præcision relativ, da de kun var udstyrede med timevisere. Ideen om at måle tiden i minutter og sekunder blev udtænkt af matematikere i 14-hundredetallet, men det var først med opfindelsen af pendulet i 1657, at der blev opnået tilstrækkelig nøjagtighed til at tillade

tilføjelsen af en minutviser - og sekundviser kom der først i det 18. årh.. Og det er værd at mærke sig, at det var i disse to århundreder, at kapitalismen voksede i en sådan grad, at den var i stand til at udnytte den industrielle revolutions tekniske fordele til at etablere sin økonomiske dominans over hele samfundet.

Som Lewis Mumford har påpeget, er uret nøgle-maskinen i maskinalderen, både p.g.a. dets indflydelse på teknikken og dets indflydelse på menneskets vaner. Teknisk var uret den første virkelig automatiske maskine, som fik betydning for menneskets daglig dag... Forud for uret afhang maskinens anvendelse af en eller anden ydre, upålidelig kraft, såsom menneskers og dyrs kraft eller vand og vind... Men uret var den første automatiske maskine, som fik almindelig betydning og en social funktion. Ur-fremstillingen blev den industri, hvorfra mennesket lærte sig maskinfremstillingens elementer, og opnåede der den tekniske færdighed, som skulle producere den industrielle revolutions komplicerede maskineri....

Samfundsmæssigt fik uret en mere radikal indflydelse end nogen anden maskine, derved, at den var det bedste mid-

del til at sikre den regulering og disciplinering af livet, der var nødvendig for industriens udbytnings-system. Uret tilvejebragte et middel, hvormed tid - en kategori, der er så flygtig, at ingen filosofi til dato har bestemt dens natur - kunne måles konkret i det mere håndgribelige udtryk, som urskivens omkreds udgjorde.

Tid blev ikke længere betragtet som varighed, og man begyndte at tale om og tænke i tids-længder akkurat som om der var tale om bomuldsstoffer. Tiden, som nu måledes med matematiske symboler, blev betragtet som en vare, som kunne købes og sælges...

De nye kapitalister blev fanatisk tids-bevidste. Tid, som her symboliserer arbejdernes arbejde, blev af dem betragtet som industriens vigtigste råstof. "Tid er penge" var et af den kapitalistiske ideologis nøgle-slogans, og tids-tageren blev indført i den kapitalistiske administration.

I de tidlige fabrikker gik arbejdskøberne så langt, at de snød med fabriks-ure og fløjter, med det formål at frarøve arbejderne en smule af denne nye værdifulde vare...

Urets indflydelse påtvang tilværelsen for flertallet af mennesker en regelmæssighed, som førhen kun var kendt fra

munke-klostre. Mennesket blev faktisk til et ur, der handlede med en gentagen regelmæssighed, som ikke kendes af det rytmiske liv hos et naturligt væsen. Det blev, som den viktorianske vending udtrykker det; "regelmæssigt som et urværk". Det var kun i landdistrikterne, hvor dyrs og planter naturlige liv sammen med elementerne stadig dominerede tilværelsen, at nogen større del af befolkningen undgik at blive underlagt monotoniens dødbringende tikken.

I starten blev denne nye tids-opfattelse, denne nye regelmæssighed i tilværelsen, påtvunget de uvillige fattige af de ur-ejende herrer. Fabriksslaven reagerede i sin fritid med at leve fuldstændigt kaotisk, som det var karakteristisk for den gin-fordrukne slum i det 19. årh.s tidlige industrialisme. Folk flygtede til alkoholens tidløse verdener eller til Metodistisk inspiration. Men ideen om regelmæssighed spredtes efterhånden nedad og ud blandt arbejderne. Det 19. årh.s religion og moral spillede deres andel i proklamationen af det syndige i at "spilde tiden". Indførelsen af massefremstillede ure i 1850'erne spredte tidsbevidstheden blandt dem, som tidligere blot havde reageret på signalet fra vægteren eller fa-

briksfløjten. I kirken og skolen, i kontoret og værkstedet blev punktligheden holdt frem som den største dyd...

Af denne slaviske afhængighed af mekanisk tid, som spredtes snigende ind i alle samfundsklasser i det 19. årh., voksede den demoraliserende ensretning, som stadig idag kendetegner fabrikslivet. Den, som ikke kan indrette sig, må imødesee social misbilligelse og økonomisk ruin - medmindre man dropper ud i en ikke-konform livsform, hvor tiden ikke længere er af nogen betydning.

Hastige måltider, det gentagne morgen- og aftenkapløb til tog eller bus, påvirkningen ved at skulle arbejde efter en timeplan - alt dette bidrager, sammen med fordøjelses- og nerveforstyrrelser, til at ødelægge helbredet og forkorte livet...

Den økonomisk begrundede regelmæssighed giver i det lange løb ingen større effektivitet. Produktets kvalitet er sædvanligvis meget ringere, fordi kapitalisten, der betragter tiden som en vare, som han skal betale for, tvinger arbejderen til at holde et sådant tempo, at hans/hendes arbejde nødvendigvis bliver forringet. I og med, at kvantitet bliver kriteriet istedet for kvalitet, så bliver glæden ta-

get ud af sine arbejder, og arbejderen bliver alene optaget af at holde øje med klokken for at vide, hvornår han/hun slipper ud til industrisamfundets nødtørftige og monotone fritid, hvor han/hun kan "slå tiden ihjel" ved at proppe sig med så meget mekanisk og planlagt underholdning i biograf, radio, avis og tv, som hendes/hans lønpose og træthed tillader.... Kun hvis han/hun er villig til at acceptere farerne ved at leve i overensstemmelse med sin tro, kan den, der ingen penge har, undgå at leve som slave af uret....

Urets problem svarer i almindelighed til maskinens. Mekaniseret tid er værdifuld, som et middel til at koordinere aktiviteter i et højt udviklet samfund, akkurat som maskinen er den et værdifuldt middel til at reducere det nødvendige arbejde til et minimum. Begge er værdifulde grundet deres bidrag til at få samfundet til at fungere glidende og burde bruges så langt som de hjælper mennesker til at samarbejde effektivt og for at udelukke monotont slid og social forvirring. Men ingen af dem burde have lov til at dominere menneskets liv så fuldstændigt, som de gør idag....

Nu bestemmer urets bevægelser tempoet i menneskers liv - de bliver tjenere for en tidsopfattelse, som de selv har skabt, og som de frygter ligeså meget som Frankenstein's uhyre....

I et sundt og frit samfund vil en så vilkårlig dominans af mennesker ved hjælp af menneske-skabte maskiner, være endnu mere latterligt end menneskers dominans over andre mennesker. Mekanisk tid ville blive henvist til dens sande funktion, som et middel til at forbindelse og koordinering - og mennesket ville igen vende tilbage til en afbalanceret holdning til livet, som ikke længere ville være behersket af tids-regulering og dyrkelse af uret.

Fuldstændig frihed indebærer frihed fra abstraktionernes tyranni, såvel som fra menneskers.

OVERSAT AF
PALLE BENSON

Artiklen af George Woodcock (tilladt eftertrykt af Agenda-tryk 1982) synes mig interessant som et supplement til mine refleksioner over sidste semesters fællesuge. På mange måder kan det vise sig givtigt at samle trådene op og føre dem videre til idag... blot ér en detalje, at trådene er uendelige; men nogle mere fængende end andre. Personligt opfattede jeg tidsbegrebet som en interessant størrelse at se nærmere på.

Vender vi tilbage til artiklen, synes tidens udmåling at være nøje tilknyttet erhverv og naturafhængighed samt at tidens ækvivalens med akkordræs betinger at livskvaliteten i arbejdssituationen fjernes. Artiklen konkluderer at vi har brug for at koordinere vores aktiviteter og det gør vi bedst ved at benytte mekaniseret tidsudmåling - og at vi er blevet overkoordinerede. Vi er bange for spildtid eller dødtid (ordvalget viser tydeligt opfattelsen af ventetid til ny koordineret aktivitet). Vi må finde en organisk tidsformelse, hvor livskvalitet kan oprettes - for at beherske samfundsudviklingen og urets tikken.

Woodcock har skrevet sin artikel ud fra en anarkistisk livsanskuelse. Der synes at være både delte og spredte meninger om anarkismen som aktivt politisk begreb; men fælles for anskuelsens menneskeopfattelse er at mennesket besidder i sig selv en moralsk dømmekraft og en evne til justits - som derfor ikke behøver at blive påtvunget af autoriteter. En samfundsdannelse af flere mennesker er betinget af instinktiv solidaritet og økonomisk betinget drift til samarbejde - herudaf anes det sociale væsen, som anarkismen støtter ved at bekæmpe de autoriteter, der selv synes at være født til at herske/kontrollere andre. Anarkismen viser en vej til en anden måde at organisere samfundet på - og her opstår diskussionsmulighederne indenfor rækkerne. Blot vil jeg konstatere med denne artikel at benyttelsen af tid synes at være en politisk størrelse. Skulle man stadig ønske dokumentation, så læs Max Weber, Protestantismens etik og kapitalismens ånd, især kapitlet om B. Franklin. Bogen er let læst og vittig i tilgift

RICERCHE DI FILOLOGIA CLASSICA.

af Simon Laursen.

"Venner!" klang det gennem skovene, til lyden døde ud. "Venner! Vi må have et ideal!"

De andre aber anede jo ikke, hvad et ideal var, så de flokkedes om aben, der havde sagt disse ord, prøvede at spise et par af hans lopper for at se, om et ideal skulle være sådan én.

Det var det ikke.

Man arrangerede en kongres, hvortil fremtrædende aber fra andre områder blev inviteret. Idéaben fremlagde sin teori om behovet for et ideal, og man påbegyndte en længere diskussion. Det væsentligste problem, der rejstes, var spørgsmålet om indholdet af et ideal. Der blev stillet spørgsmål om at identificere idealet med en banan, og dette vandt almindelig tilslutning, indtil idéaben igen gik på talerstubben og sagde, at hvis man spiste den banan, måtte man jo så finde et nyt ideal - og evindelige kongresser var der immerhen ingen af de tilstedeværende, der havde lyst til, for, som én af dem sagde, medmindre man så gjorde idealet til en kongres, ville man jo aldrig få tid til at bruge det til noget.

En teknisk begavet abe så her sit snit til at tage ordet. Han foreslog, at man gjorde en metode til at skaffe bananer til idealet. Han havde netop selv udviklet en ny, databaseret produktionsteknologi, der ud over at kunne skaffe flere bananer også gav så meget tid, at aberne kunne få tid til at spise disse bananer.

- Jublen ville ingen ende tage.

Men så rejste en gammel abe sig (der er altid brug for erfaring i sådanne situationer) og sagde, at ny bananteknik var god, men at han selv havde oplevet flere, og ikke deraf var blevet lykkeligere: han for sin part kunne overhovedet ikke spise flere bananer. Derfor mente han ikke, at en bananmetode kunne blive idealet.

Flere aber så det rimelige heri, at man jo ikke kan blive ved med at spise bananer, når man er mæt.

Som en bibeslutning vedtoges det at indføre teknikken. Teknikeren gik salig bort. Teknikere taler i virkeligheden aldrig om idealer.

Trætheden meldte sig blandt nogle aber, og man begyndte at give udtryk for, at dette her ideal vist ikke var så nødvendigt endda: vi kan jo bare gøre, hvad vi hele tiden har gjort, sagde de, med de samme ting, og så - ja det kan da i alle fald ikke være galt.

Kongressen havde nu varet i fire dage, men takket være den nye bananteknologi var ingen endnu blevet sulten. Da rejste sig på den femte dag en lille forknyt abe, som alle hidtil havde holdt sig lidt på afstand af. Han boede sammen med sin stamme i en del af skoven, hvor træerne var særligt høje, og det var almindelig folkehumor i skoven, at aberne dér altid sad i toppen af træerne, og altid de højeste træer, ikke nødvendigvis dér, hvor de bedste bananer lige var, og det var forresten pærenemt at liste sig ind og hugge bananer i deres område. Der udspandt sig efterhånden i skoven en udviklet humor om disse aber, der bare sad dér på deres flade og gloede dumt op i luften. Man var overbevist om, naturligvis, at de var syge, men dét kunne jo aldrig blive ens problem, de smittede vist ikke, og skulle det være så farligt, at de smittede, kunne man jo holde sig på afstand - hvad de gode trætopsaber jo forresten netop gjorde af sig selv. Men nu stod altså én af disse aber her på kongressen og gjorde krav på opmærksomhed.

"Ærede medlemmer af kongressen," var hans indledningsord, "jeg tillader mig at rejse mig og tale til jer, fordi jeg kommer fra en del af skoven, hvor vi allerede har et ideal." Der blev en tilstand af tavs syden i den store kongreslysning: ikke alene kunne dette væsen tale, det talte godt; og - det vigtigste - det syntes at ville tale om det, ingen hidtil havde forstået: hvorfor visse aber sad i trætoppene og stirrede mod stjernerne. Aben ventede til tilstanden var ved at lægge sig.

"For at I kan forstå, hvad det er, jeg vil sige, må jeg gå lidt tilbage i min egen stammes historie.

Engang for mange generationer siden klang det gennem vores del af skoven: "Venner, vi må have et ideal!" (Det er klart, at kongressen var ved at vælte nu.) En abe, Bobo, kaldte os til kongres, og vi havde lange diskussioner om, både hvad et ideal sådan set - altså bare helt af sig selv - er, og om, hvad vi så ville have til ideal, og om, hvorvidt metoden ikke er en del af idealet selv - både som vej til det, og som mål i sig selv. Man fremførte mange synspunkter: det blev understreget, at et ideal måtte være opnåeligt for at kunne opnå nogen videre fol-

kestøtte, og det blev indvendt herimod, at man ikke måtte forveksle ideal med mål. Problemet bliver stadig diskuteret i vor del af skoven, fordi det i virkeligheden ikke kan løses: det er spørgsmålet, om et ideal er noget i sig selv, eller det er et produkt af menneskers drømme, og i sidste tilfælde, om det er et produkt af realistiske (tekniske) drømme, eller af drømmende, håbende, vilde, fantaserende, håbløse drømme (hermed afslørede aben naturligvis sit eget standpunkt, men det har man jo da også lov til at gøre, fra tid til anden, hvis man ellers kan holde sin sti ren). Imidlertid blev det klart, at et ideal er noget, der ligger forude, og hele tiden ligger forude, for ellers må man hele tiden prøve at finde nye idealer, og det kan kun blive vildt kaos. Hermed blev teorier om bananer som ideal afvist: der er kun så og så mange bananer, der kan blive spist, og uspiste bananer er ikke noget ideal. Vi gjorde os også klart, at man ikke kan hæve en metode til ideal. Hertil er der flere grunde, først og fremmest den, at ingen metode er uden genstand, og at ingen metode kan anvendes på noget, den ikke er skabt til: det blev klart, at metode er værktøj, og at der er for ringe konstans i den til at den kan bruges som ideal. Samtidig er der det problem ved metode, at ikke to aber kan blive enige om at bruge den samme metode - helt gennemført - til den samme ting eller det samme problems løsning. Og da hele vores kongres gik ud på at definere et ideal, som vi alle kunne være enige om, og som vi kunne bruge i år fremover, helst altid, blev det indlysende for alle, at en metode ikke i sig selv kunne blive et ideal. Metoden ligger mellem os og målet.

Der er ingen særlig grund til at fortsætte med at give detaljer i vores diskussioner - eller rettere, vore forfædres: de diskussioner, vi har hjemme i trætoppene nu, er meget mere udviklede, men de drejer sig dog nogenlunde stadig om det samme. Vore forfædre satte sig efter meget lang diskussion fast på, at idealet måtte sættes uden for vor rækkevidde, det måtte være noget, vi ikke vidste ret meget om, og noget, vi gerne ville vide noget om, og det skulle helst være noget, som vi kunne se, vi allerede længe havde villet vide noget om.

Det er en selvfølge, at der ikke kunne opnås enighed umiddelbart, og at det resultat, vi nåede til, efter årelange diskussioner, ikke opnåede fuld tilslutning, og stadig ikke har fuld tilslutning. Vi besluttede, at kun stjernerne var tilstrækkeligt langt borte til at kunne blive vort ideal."

Der er ingen grund til at fortælle i detaljer, hvilken kolossal latterbølge, der valtede ham, den stakkels abe fra trætoppenes drømmeri, imøde. Tusindvis af abestruer rejste sig i en overvældende, forløsende latter, og det rungede i skoven, så selv trætoppene i det fjerne duvede og vajede: her sad man i ramme alvor og diskuterede om hele samfundets ideal, og så kom en torsk fra den - jo nu beviseligt - vanvittige stamme og foreslog, at det skulle være stjernerne.

Hele kongressen ville have ophørt her, fordi meningsløse forslag altid har en tilbøjelighed til at få hele debatten til at gå af sporet og sommetider forsvinde totalt, hvis ikke ordstyreren, en kraftig overabe fra en savannestamme, der jo altid havde benene på jorden, havde grebet ind og etableret ro og orden.

Uventet tog han parti for galningen:

"Jeg tør ikke sige, hvordan det er med de fleste aber i denne forsamling. Men jeg har da med egne øjne set aber i skoven springe op ad træernes stammer for deres bare fornøjelses skyld, og jeg har set aber sidde i trætoppene, når de var mætte og kigge på stjernerne. De smukkeste sange i min egen stamme handler om stjerner, de fjerneste blikke er blevet rettede mod dem. Den klogeste abe, vi har haft i min stamme, sagde engang, at stjernerne er det bedste, vi har, fordi vi ikke har dem, og først nu forstår jeg, hvad han mente. Hvad jeg ikke forstår, er, hvordan stjernerne kan blive et ideal, når vi jo netop ingen metode har til at nå dem."

Aben fra trætoppene blev bragt frem igen. De altid effektive politiaber havde for en sikkerheds skyld sikret sig hans pasport, der som kongressen skulle være af den overbevisning, at han skulle straffes for sin formastelige mening. Ellers var han vitterlig også stukket af - der skal et ufatteligt mod til at trodse en forsamlings latter.

Man meddelte ham overabens ord.

"Jeg må nu," begyndte han, "hvis I ellers kan finde jer i det, gå videre med min fortælling. Efter at have bestemt stjernerne som deres ideal begyndte vore forfædre nemlig at diskutere den mest formålstjenlige metode til at nå idealet. Jeg ved ikke, hvordan de kan have glemt, at idealet ikke kan nås, men de besluttede sig i alle fald for en løsning, som blev meget forkert.

Man besluttede at sende aben Bobo afsted i en raket, med det forlangende, at når han nåede stjernerne, eller blot en stjerne, skul-

le han vende tilbage og berette om sin rejse til idealet. Raketten blev bygget, man tog højtideligt afsked, Bobo fløj ud i rummet, og han er ikke kommet tilbage. Nu må han være død. Andre raketter er blevet sendt afsted, ingen er vendt tilbage, nogle enkelte, som kom tilbage, nåede ikke stjernerne, men kunne fortælle, at set på nært hold er de endnu smukkere. Men i virkeligheden vidste de intet, de kunne kun synge smukke sange, som dem, der synges på savannen, og som vi kender, fordi vi hjemme i trætoppene samler på udsagn om idealet.

Det er nu klart, at raketter ikke er en løsning på problemet: hvis virkelig nogen raket har nået stjernerne, er den ikke kommet tilbage, og hvis nogen raket skulle nå stjernerne og komme tilbage, da vil heller ikke den abe, som fløj i raketten, kunne fortælle andet end de, der kun kom tæt på: hvor smukt idealet er. Men på den måde kommer vi andre ikke idealet nærmere. For slet ikke at tale om, at på den måde er det eneste resultat af bestræbelserne en erindring og en knust raket.

Det er derfor blevet klart også, at skal vi bringe os nærmere idealet - for der er ingen grund til at tro, at vi kan nå det - må vi gøre det på en anden måde."

Kongressen tog den eneste mulige beslutning, og man påbegyndte bygningen af Babelstårnet. Aberne i trætoppene er der stadig, og de samler stadig på udsagn om idealet - og de kan aldrig få nok.

